

Літэратура

- 1 Арнольд, И. В. Стилистика Современного английского языка / И. В. Арнольд. – М.: Флинта: Наука, 2002. – 384 с.
- 2 Кручинина, И. Н. Многосоюзие / И. Н. Кручинина. – М.: Флинта: Наука, 1998. – 302 с.
- 3 Брандес, М. П. Стилистика текста. Теоретический курс / М. П. Брандес. – М.: Прогресс-Традиция; ИНФРА-М, 2004. – 416 с.
- 4 Гальперин, И. Р. Очерки по стилистике иностранного языка / И. Р. Гальперин. – М.: Русский язык, 1981. – 459 с.
- 5 Hemingway, E. The old man and the sea / E. Hemingway. – New York: Charles Scribner's Sons, 1999. – 127 с.

УДК 821.161.3'06-14:271.2-23

Н. В. Смірнова

МАСТАЦКАЯ ІНТЭРПРЭТАЦЫЯ БІБЛЕЙСКІХ МАТЫВАЎ І ВОБРАЗАЎ У СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ ЛІРЫЦЫ

У артыкуле паказваюцца асаблівасці ўжывання біблейскіх матываў і вобразаў сучаснымі беларускімі паэтамі. Найбольш паслядоўна міф як крыніца інтэртэкстуальных сувязей увасабляецца ў творах нацыянальна-адраджэнскай і экалагічнай праблематыкі. Інтэрпрэтацыя біблейскіх матываў і вобразаў дае падставы разглядаць айчыннае прыгожае слова ў кантэксце еўрапейскай літаратурнай традыцыі.

У літаратуразнаўчых працах апошніх гадоў прадпрымаліся спробы класіфікаваць розныя формы выкарыстання міфа ў літаратурных творах. Да гэтага часу склалася некалькі тэорый (пераважна ў расійскім літаратуразнаўстве), якія прынышова паміж сабой не разыходзяцца (класіфікацыі М. Эпштэйна, Е. Меляцінскага, Ю. Лотмана і З. Мінц і інш.). Ю. Лотман і Б. Успенскі, разважаючы аб розных формах укаранення міфа ў літаратурны тэкст, аддаюць перавагу тэрміну «міфалагізм»: «<...> міфалагізм ў той ці іншай ступені можа назірацца ў самых разнастайных культурах і ў агульным выяўляць значную ўстойлівасць ў гісторыі культуры. Адпаведныя формы могуць уяўляць сабой рэліктавую з'яву ці вынік рэгенерцыі; яны могуць быць несвядомымі або ўсвядомленымі» [1, с. 536].

Адметнай рысай беларускай літаратуры на сучасным этапе з'яўляецца ўвага да міфалагічных вобразаў і матываў. Побач з такімі праявамі, як дэміфалагізацыя, рэміфалагізацыя, неаміфалагізацыя, найчасцей катэгорыя міфалагізму выяўляецца як крыніца інтэртэкстуальных сувязей. Прычым адным з самых папулярных прыёмаў выступае запазычванне і мастацкая інтэрпрэтацыя біблейскіх сюжэтаў і вобразаў. Паказальнымі з'яўляюцца ўжо назвы зборнікаў: «Капліца» В. Аксак, «На рэштках Храма» В. Шніпа, «Святая вада» Л. Раманавай, «Ксты» Р. Барадуліна, «Вялікдзень» І. Багдановіч, «Малітва воч» Э. Акуліна, «За мурам» А. Бембеля, «Чацвёртая стража» Г. Тварановіч і інш. Такая сувязь з сусветнай традыцыяй успрымаецца спробай асэнсавання ўласнай самабытнасці.

У беларускай лірыцы мяжы тысячагоддзяў нярэдка назіраецца сінтэз біблейска-хрысціянскіх і нацыянальна-адраджэнскіх матываў. Так, пытанне лёсу народа Р. Барадуліным асэнсоўваецца ў мінорнай танальнасці – праз пачуццё распачы і

безвыходнасці. Такое ўспрыманне рэчаіснасці характэрна для творчасці В. Аксак, Г. Тварановіч, Л. Раманавай і інш. У якасці істотнай рысы сучаснай беларускай паэзіі і, асабліва, лірычнай творчасці Р. Барадуліна, выступае паэтычнае ўвасабленне Божай маці як заступніцы ўсяго народа («Багародзіца, Вечнадзева Марыя...», «Свяцейшая Панна», «Маці Божая Будслаўская» і інш.; «О, Дзева-Маці...» В. Аксак, «Маці Божая Вастрабрамская» Д. Бічэль і інш.):

Багародзіца Дзева,
Не адкінь у цяргеннях
Малітваў нашых.
Дабраслаўленая, адзіна чыстая,
Уратуй ад бедаў,
Дай моцы нам выстаць.
Каб агонь жыцця нашага
Не пагас,
Багародзіца Прасвятая,
Душою нашчая,
Уратуй нас [2, с. 21].

(«Багародзіца, Вечнадзева Марыя...»)

Міфалагічная метафарызацыя свету – сутнасць барадулінскага мыслення. Ствараючы ўласную вобразную сістэму, паэт перастварае звыклія для ўспрымання біблейскія міфалагемы. Такое пераасэнсаванне – свайго роду наватарства, эвалюцыя мастацкага мыслення, што адзначае і І. Штэйнер: «Перастварэнне біблейскіх міфалагем у паэзіі Р. Барадуліна – знамянальны этап як у творчай эвалюцыі народнага паэта, так і беларускай літаратуры ў цэлым, якая яшчэ раз сцвердзіла сваю еўрапейкасць» [3, с. 75]. Атаясамленне Бібліі з вадой – адным з сімвалаў Хрыста, знакам найперш духоўнага ачышчэння чалавека – ажыццяўляецца паэтам у кантэксте геаграфічнага і культурнага ландшафту Беларусі як краю шматлікіх рэк і азёр:

Як у сцюдзёную раку,
Памалу ў Біблію заходжу,
Бо веру, што душу злагоджу,
І думаю, бяду ўраку [2, с. 82].

(«Як у сцюдзёную раку, памалу ў Біблію заходжу...»)

Асаблівую цікавасць уяўляе лірычная споведзь-малітва творцы («Ойча наш, што ў нябёсах...», «Усёчуйны, пачуй...» Р. Барадуліна, («Малітва» Д. Бічэль, «***Над Бацькаўшчынай сумнай і прыгожай» І. Багдановіч, «Святы покрыў над Беларуссю» Зніча і інш.). Пад *малітвай* звычайна разумеюць зварот чалавека да Бога, багоў, святых, анёлаў, духаў, персаніфікаваных прыродных сіл, увогуле да вышэйшых істот. Шырокі ўнутраны змест паняцця дазваляе паэту трансфармаваць тэкст, трактуючы яго ў нацыянальна-адраджэнскім рэчышчы. Глыбінёй аўтарскага спасціжэння Бога і сябе ў свеце вылучаецца верш «Маленне за Беларусь» Р. Барадуліна:

Божа, пашлі Беларусі
Ласку з Тваімі вачамі,
Сэрцы суцеш у скрусе,
Злітуйся над крывічамі [4, с. 125].

Асноўны пласт хрысціянскіх вобразаў у сучаснай айчыннай лірыцы складаюць вобразы Бога, анёла, Храма, Крыжа.

Крыж у лірычных творах беларускіх аўтараў звычайна паўстае ў дзвюх іпастасях: як сімвал веры, святасці, абярэг народа і як сімвал пакутаў Хрыста, знак смерці. Даволі распаўсюджаная трактоўка гэтай мастацкай адзінкі і ў кантэксте нацыянальна-адраджэнскай праблематыкі. Так, грамадзянска-патрыятычнае гучанне мае вобраз Крыжа ў творчасці Л. Рублеўскай («Залаты ліхтар», «Баляда пра драўлянага

Хрыста», «Апошняя душа» і інш.). У якасці вытокаў уласнай віны перад Радзімай, адкуль вынікае вобраз распятай Беларусі, паэтка бачыць здрадніцтва Іуды:

Я ж нікога не ўратавала!
Крыж пахілы – не падняла!
І душу ачышчалі сьлёзы,
Лекавалі – толькі маю...
І ліхтар зрабіўся анёлам
І пакінуў навек зямлю [5, с. 85].
(«Залаты ліхтар»)

Блізкім па сваім сімвалічным напаўненні паўстае вобраз Крыжа ў творчасці В. Аксак. Пераносычы падзеі біблейскай міфалогіі на нацыянальную глебу, паэтка асэнсоўвае Крыж як сімвал пакут народа, а Беларусь – як уласную Галгофу:

Такія ля крыжа на тупкай вуліцы
бабулінай навукі ўскрэслі строфы.
Сляпы ліхтар да сёння прыскам
вугліцца,

падтрымлівае дбайна ўзор
Галгофы... [6, с. 18]
(«Усяночная згадка»)

У лірыцы В. Шніпа вобраз Крыжа з усёй разнастайнасцю семантыкі ўваходзіць у змест іншага хрысціянскага сімвала – Храма, які займае цэнтральнае месца ў творчасці паэта (зборнік «На рэштках Храма», 1994). У сваіх вершах творца адлюстравіў цэлы спектр значэнняў гэтага сімвала. Храм – гэта і разбураная, апусцелая святыня вернікаў («Гісторыя аднаго кахання», «Балада XX стагоддзя»), і міфалагізаваны сімвал чалавечай веры, спраецыраваны на абагульнены вобраз Беларусі («Балада Ігната Дамейкі»), і духоўна-мастацкі пошук самога творцы, заснаваны на матыве ўласнай віны («Я зноў пра Храмы, сум, любоў і пра крыжы...»). Вобраз Храма асэнсоўваецца паэтам і праз прызму нацыянальна-адраджэнскіх сэнсаў:

я заходжу ў хаты дзе жывуць старыя
і я збіраю ў чырвоны нататнік словы
але словы ўсё роўна губляюцца
і паміраюць людзі
і на забытых сцежках вырастаюць дрэвы
дрэвы з якіх не будаваць Храмаў [7, с. 117]
(«Губляюцца словы як залатоўкі...»)

Актыўна выкарыстоўваюцца сучаснымі творцамі эсхаталагічныя матывы. Так, біблейскі архетып Страшнага Суда падаецца ў непарыўнай сувязі з трагедыяй беларускага народа – выбухам на Чарнобыльскай станцыі – і маральнай дэградацыяй чалавецтва. Такая трактоўка характэрная для лірыкі І. Пракаповіча («У іншых збожжа спее...»), Л. Раманавай («Канец свету»), І. Сідарука («...і пайшоў з неба вогненны дождж»), Л. Рублеўскай («Апакаліпсіс», «Армагедон»), В. Шніпа («Балада апошняга рыцара, які трапіў у чарнобыльскую зону») і Р. Барадуліна («Апакаліпсіс»). Апошні ўяўляе Апакаліпсіс не з біблейскага пункту гледжання, як завяршэнне «гэтага» свету і стварэнне Новага Ерусаліма, а як наканаваны беларусам паслячарнобыльскі лёс. Менавіта таму ў канве біблейскіх вобразаў сустракаецца адметны язычніцкі бог:

Бог пройдзе басаною Нябесным Поплавам,
Пярун прытоіцца за хмарным тынам.
Планета галаву пасыпле попелам
Радыеактыўным... [8]
(«Апакаліпсіс»)

Чарнобыльская трагедыя як нацыянальны Апакаліпсіс паўстае ў вершы В. Шніпа «Балада апошняга рыцара, які трапіў у чарнобыльскую зону». Адметнасць успрымання паэтам архетыпу Страшнага Суда назіраецца ў выкарыстанні гістарычных рэалій, што не маюць сувязі з падзеямі 26 красавіка 1986 года:

Апошні рыцар Беларусі сумнай
Праз поле едзе на кані сівым.
Тупая дзіда, без шчыта, задумны,
Сто раз паранены, але жывы.
Але:

Смяротны вецер гойсае па полі...
І ўсе памерлі, толькі цені скачуць [7, с. 12].

Пераканаўчым паўстае вобраз Апакаліпсісу ў Л. Рублеўскай. Паэтка апісвае смерць планеты, выкарыстоўваючы іншыя біблейскія сімвалы. Змрочную афарбоўку набывае нават светлы вобраз анёла:

Пакіньма размовы.
Планеты выстройваюць крыж.
Анёл пралятае, няўважна губляючы пер'е.
І кожнага ноч ахінае – хто верыў, не верыў.
Як вынік:
І нашы анёлы знясуць нас на розныя зоры.
І ў вокны вось-вось, як магільшчык,
пастукае мора.
Твар сонца закрыты.
Аслеплая гіне зямля. <...>
У цёмнай кватэры, у цёмнай хвіліне зацьмення,
Пакуль пераплаваюцца ў цемру адзіную цені.
Архангел чакае.
І кроў у яго на мячы [9].
(«Апакаліпсіс»)

Такім чынам, для сучаснай беларускай паэзіі характэрным з'яўляецца ўвядзенне ў тэкст розных адзнак міфатворчасці. Асаблівую ўвагу выклікаюць біблейска-хрысціянскія вобразы і матывы, перанесеныя сучаснымі творцамі на паэтычную глебу з улікам нацыянальных адметнасцей. Заканамерна, што такія трансфармацыі адбываюцца ў межах сімволікі нацыянальнага Адраджэння ці ў кантэксце экалагічных праблем сучаснасці. Арыентацыя на сусветны вопыт дазваляе гаварыць пра культурны дыялог не толькі ў адносінах Беларусь – Сусвет, але і на дыяхранічным узроўні.

Літаратура

- 1 Лотман, Ю. Миф – имя – культура / Ю. Лотман, Б. Успенский // Семиосфера. – СПб.: Искусство-СПб., 2000. – С. 536–537.
- 2 Барадулін, Р. Ксты / Р. Барадулін. – 2-е дапоўн. выд. – Мінск: Рым.-катал. парафія св. Сымона і св. Алены, 2006. – 528 с.
- 3 Штэйнер, І. Super flumina Babylonis: біблейскія міфалагемы ў паэзіі Рыгора Барадуліна / Іван Штэйнер. – Мінск: Кнігазбор, 2008. – 76 с.
- 4 Барадулін, Р. І. Руны Перуновы: выбр. тв. / Рыгор Барадулін; уклад. А. Камоцкі, Ул. Сіўчыкаў; прадм. Ул. Някляева; маст. А. Кашкурэвіч. – Мінск: «Радыёла-плюс», 2006. – 496 с.
- 5 Рублеўская, Л. Замак мясячнага сяйва: вершы / Л. Рублеўская. – Мінск: Мастацкая літаратура, 1992. – 126 с.
- 6 Аксак, В. Капліца: вершы. – Мінск: Маст. літ., 1994. – 111 с.

7 Шніп, В. На рэштках Храма / Віктар Шніп. – Мінск: Мастацкая літаратура, 2004. – 135 с.

8 Барадулін, Р. Вершы / Р. Барадулін [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: http://mastaki.by/rodnyjaVobrazy/pages/versh_view.jsp?vershId =39413. – Дата доступу: 04.04.2015.

9 Рублеўская, Л. Вершы / Л. Рублеўская [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: http://mastaki.by/rodnyjaVobrazy/pages/versh_view.jsp?vershId =61183. – Дата доступу: 04.04.2015.

УДК 811.111'371'42

Е. Д. Смотрицкая

ЛЕКСИЧЕСКИЕ СРЕДСТВА ЭМОЦИОНАЛЬНОЙ ВЫРАЗИТЕЛЬНОСТИ В ПУБЛИЦИСТИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ

Статья посвящена рассмотрению основных средств эмоциональной выразительности в газетной публицистике, реализуемых на лексическом уровне. Предметом нашего исследования является система языковых средств, используемая для достижения необходимого стилистического эффекта. Приведенные примеры взяты из англоязычных изданий (ABC News, The Times, The International Herald Tribune).

На сегодняшний день одной из самых актуальных научных проблем в лингвистике является воздействие на общественное сознание при помощи средств массовой информации. В современной науке активно исследуется практическое использование языка и его модифицирование как один из способов влияния на общество.

В наши дни средства массовой информации являются едва ли не самым авторитетным коммуникационным каналом. Подобная роль СМИ обусловлена быстротой предоставления информации, ее доступностью, широким охватом аудитории и социальной ориентированностью [1, с. 14]. Сегодня в арсенале средств массовой коммуникации имеются разнообразные способы воздействия на общественное сознание. В нашей статье мы рассмотрим основные, наиболее распространенные и эффективные приемы медиавлияния на лексическом уровне языка. В качестве примеров были взяты фрагменты статей и заметок из английских и американских публицистических изданий.

В первую очередь необходимо отметить, что в последнее время особенно популярным стал прием использования терминологической лексики в публицистических текстах. Данное явление можно объяснить тем, что специальная лексика обладает способностью особым образом влиять на способ мышления человека и его поведение [2, с. 37]. Использование терминов в статьях и информационных заметках повышает их авторитетность, помогает передать коннотативное значение, что, в свою очередь, может вызвать положительную либо отрицательную реакцию аудитории на описываемые явления жизни общества. Особая роль в публицистических текстах отведена метафорическому использованию **медицинской** терминологии, например:

We share the belief that terrorism is a **cancer** on the **human condition**, and we intend to oppose it wherever it is (The Times).

С использованием терминологии и реализацией коннотативных значений с целью воздействия на читателей связан процесс эвфемизации и дисфемизации лексических единиц, благодаря чему автору статьи удастся избежать употребления грубых,